

Філатова О.М.

здобувач

Міжнародного університету бізнесу і права, м. Херсон

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1460-7922>

Filatova Olena

graduate student

International University of Business and Law, Kherson

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ СТИМУЛІВ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ

FOREIGN EXPERIENCE IN THE APPLICATION OF INVESTMENT INCENTIVES FOR THE DEVELOPMENT OF THE FOOD INDUSTRY

В статті доведено, що проблемами забезпечення інвестиційних стимулів розвитку галузі займалися багато вчених, які, зокрема, досліджували стан та перспективи розвитку зовнішнього та внутрішнього інвестування. Авторами виділені ключові аспекти інвестиційного процесу, зокрема зазначено, що важливим фактором побудови ефективного інвестиційного забезпечення не тільки в масштабах економіки країни, але й будь-якої галузі, є зовнішні інвестиції та інвестиційні стимули. Зважаючи на вищесказане, метою даного дослідження є оцінка напрямів розвитку інвестування на Україні на основі аналізу закордонного досвіду інвестиційних стимулів та з урахуванням сучасних методик та технологій. Податкові пільги є популярною формою підтримки інвестицій у світі. На сьогодні, найближчі сусіди України, а саме, європейські держави, пропонують широкий спектр інвестиційних стимулів, завдяки чому ці країни стають все більш привабливими країнами, в тому числі, для прямих іноземних інвестицій. Спостерігається тенденція до загострення конкуренції між країнами за нові інвестиційні проекти. Податкові пільги для інвестицій зазвичай використовуються багатьма країнами, але найбільше важливий той факт, що вони стають дієвим інструментом в країнах, які є найбільш близькими сусідами України та конкурентами за нових інвесторів. Відсутність або неналежна увага до такого інструменту підтримки може поставити під загрозу встановлення достойного рейтингу України серед іноземних інвесторів, навіть не беручи до уваги інші негативні моменти в економічному та політичному плані. Таким чином, на сьогоднішній день можна констатувати дві основні проблеми у залученні зовнішніх інвестицій в українську економіку: низький рівень інвестиційної привабливості на фоні сусідніх держав з ринковою економікою, що розвиваються. Для швидкого покращення даної ситуації увагу слід звертати на найбільш вразливі показники міжнародних рейтингів. До тих пір, поки вказане питання не буде вирішено, харчова та інші галузі будуть мати труднощі із залученням зовнішніх інвестицій; внутрішнім інвесторам-резидентам невигідно напряму інвестувати у вітчизняні підприємства через несприятливий інвестиційний клімат, що повинно вирішуватись на державному рівні шляхом дерегуляції та змін у податковому законодавстві. Науковою новизною даної роботи є аналіз закордонного досвіду управління інвестиціями шляхом виокремлення інвестиційних стимулів розвитку, що на відміну від існуючого, дозволяє визначати пріоритетні чинники інвестиційного розвитку для України.

Ключові слова: управління інвестиціями, інвестиційні стимули, технології управління, інвестиційний клімат.

В статье доказано, что проблемами обеспечения инвестиционных стимулов развития отрасли занимались многие ученые, исследовавшие состояние и перспективы развития внешнего и внутреннего инвестирования. Авторами выделены ключевые аспекты инвестиционного процесса, в частности отмечено, что важным фактором построения эффективного инвестиционного обеспечения не только в масштабах экономики страны, но и любой отрасли являются внешние инвестиции и инвестиционные стимулы. Учитывая вышесказанное, целью данного исследования является оценка направлений развития инвестирования в Украине на основе анализа зарубежного опыта инвестиционных стимулов и с учетом современных методик и технологий. Налоговые льготы являются популярной формой поддержки инвестиций в мире. На сегодняшний день ближайшие соседи Украины, а именно, европейские государства, предлагают широкий спектр инвестиционных стимулов, благодаря чему эти страны становятся все более привлекательными странами, в том числе, для прямых иностранных инвестиций. Наблюдается тенденция обострения конкуренции между странами за новые инвестиционные проекты. Налоговые льготы для

інвестицій обычно використовуються многими странами, но наиболее важен тот факт, что они становятся действенным инструментом в странах, которые являются наиболее близкими соседями Украины и конкурентами новых инвесторов. Отсутствие или ненадлежащее внимание такого инструмента поддержки может поставить под угрозу установление достойного рейтинга Украины среди иностранных инвесторов, даже не принимая во внимание другие негативные моменты в экономическом и политическом плане. Таким образом, на сегодняшний день можно констатировать две основные проблемы в привлечении внешних инвестиций в украинскую экономику: низкий уровень инвестиционной привлекательности на фоне соседних государств с развивающейся рыночной экономикой. Для быстрого улучшения данной ситуации следует обращать внимание на наиболее уязвимые показатели международных рейтингов. До тех пор пока указанный вопрос не будет решен, пищевая и другие отрасли будут испытывать трудности с привлечением внешних инвестиций; внутренним инвесторам-резидентам невыгодно напрямую инвестировать в отечественные предприятия из-за неблагоприятного инвестиционного климата, что должно решаться на государственном уровне путем дерегуляции и изменений в налоговом законодательстве. Научной новизной данной работы является анализ зарубежного опыта управления инвестициями путем выделения инвестиционных стимулов развития, что в отличие от существующего позволяет определять приоритетные факторы инвестиционного развития для Украины.

Ключевые слова: управление инвестициями, инвестиционные стимулы, технологии управления, инвестиционный климат.

The article proves that many scientists have studied the problems of providing investment incentives for the development of the industry, who, in particular, studied the state and prospects of foreign and domestic investment. The authors highlight key aspects of the investment process, in particular, that an important factor in building effective investment support not only in the economy, but also in any industry, are foreign investment and investment incentives. Given the above, the purpose of this study is to assess the development of investment in Ukraine based on the analysis of foreign experience of investment incentives and taking into account modern methods and technologies. Tax breaks are a popular form of investment support in the world. Today, Ukraine's closest neighbors, namely European countries, offer a wide range of investment incentives, making these countries increasingly attractive countries, including for foreign direct investment. There is a tendency to intensify competition between countries for new investment projects. Tax incentives for investment are commonly used by many countries, but most importantly, they are becoming an effective tool in countries that are Ukraine's closest neighbors and competitors for new investors. The absence or inadequate attention to such an instrument of support may jeopardize the establishment of a decent rating of Ukraine among foreign investors, even without taking into account other negative aspects in economic and political terms. Thus, today we can state two main problems in attracting foreign investment into the Ukrainian economy: the low level of investment attractiveness against the background of neighboring emerging market economies. To quickly improve this situation, attention should be paid to the most vulnerable indicators of international rankings. Until this issue is resolved, the food and other sectors will have difficulty attracting foreign investment; It is unprofitable for domestic resident investors to invest directly in domestic enterprises due to the unfavorable investment climate, which should be addressed at the state level through deregulation and changes in tax legislation. The scientific novelty of this work is the analysis of foreign experience in investment management by identifying investment incentives for development, which, in contrast to the existing, allows to determine the priority factors of investment development for Ukraine.

Keywords: investment management, investment incentives, management technologies, investment climate.

Постановка проблеми. Аналізуючи підходи до інвестиційних стимулів слід зазначити, що теорія зближення рівня розвитку окремих економік, яка найбільш загально розуміється як зближення рівнів доходу на душу населення, зустрічається в економічній літературі з 1950-х років, тобто з моменту формулювання неокласичної моделі економічного зростання Р. Солоу. Згідно з цією моделлю, феномен конвергенції є прямим результатом швидшого накопичення фізичного (а також людського) капіталу в країнах з нижчим початковим рівнем доходу на душу населення порівняно з країнами, які мають дохід відносно вищий [1]. В цьому сенсі прями іноземні інвестиції відіграють важливу роль у підтримці процесу накопичення в процесі економічної конвергенції. Ці інвестиції поповнюють як фізичний, так і людський капітал і сприяють адаптації технічних розробок із-за кордону, сприяючи таким чином підвищенню ефективності використання факторів виробництва, а отже, ведуть до зростання ВВП, тому дуже важливим є подальше дослідження іноземного досвіду та можливість застосування його в Українських реаліях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Проблемою забезпечення інвестиційних стимулів розвитку галузі займалися такі вчені, як: В. Замлинський, К. Кравець, О. Гальцова та інш. [3–5] зокрема, вони досліджували стан та перспективи розвитку зовнішнього та внутрішнього інвестування. Авторами виділені ключові аспекти інвестиційного процесу, зокрема зазначено, що важливим фактором побудови ефективного інвестиційного забезпечення не тільки в масштабах економіки країни, але й будь-якої галузі, є зовнішні інвестиції та інвестиційні стимули.

Зважаючи на вищесказане, метою даного дослідження є оцінка напрямів розвитку інвестування на Україні на основі аналізу закордонного досвіду інвестиційних стимулів та з урахуванням сучасних методик та технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Галузь харчової промисловості в Україні є конкурентоздатною, достатньо перспективною, а виробничий та експортний потенціал має стратегічний вплив на формування ВВП країни. Тому стратегія розвитку галузі має бути комплексною і враховувати підгалузеву

диференційованість, необхідна мобілізація капіталу в оновлення основних засобів для впровадження інноваційних технологій. А активізація інвестиційної діяльності має здійснюватися з впровадженням матеріало-, трудо- та енергозберігаючих технологій [4].

Інвестиційні стимули можуть мати різні форми. Найпоширеніші з них, що заслуговують особливої уваги, це різні види заохочень та встановлення податкових пільг.

За даними 2020 р. Україна отримала 54,9 бали зі 100 можливих та зайняла 134 місце серед інших країн світу, що є незадовільним результатом. Найгіршими складовими даного міждержавного рейтингу були:

- фінансова свобода – 30 балів зі 100 можливих;
- інвестиційна свобода – 35 балів;
- корупційність сфери державного управління – 37,9 балів;
- ефективність та незалежність судової системи – 42,2 бали тощо.

Разом із цим, сильними сторонами України у 2020 р. були:

- фіскальна система та податкове навантаження – відповідно, 83,9 балів та 81,1 балів;
- свобода торгівлі – 81,2 бали.

У таблиці 1 наведено перелік податкових пільг, які застосовуються у певних країнах Європи, проаналізуємо можливість їх застосування на Україні. Аналіз наведених даних показує, що податкові пільги є часто використовуються в економічній політиці багатьох країн як засіб сприяння реалізації нових інвестицій. Їх забезпечують не тільки країни, що розвиваються та активно конкурують за надходження іноземних інвестицій. Податкові пільги також поширені у високорозвинених країнах.

Завдяки їм у багатьох країнах система податкових пільг значно розвинена, ніж на Україні. В країнах

Європи, наприклад, ми бачимо, що підприємці можуть користуватися більш широким спектром податкових «пільг».

Крім того, застосування податкових пільг в інших країнах виглядає простіше. Наприклад, в Італії надається звільнення від податків на інвестиції в слабо-розвинені регіони. Це відбувається практично автоматично – тобто без офіційної заяви на підтримку, на момент подання річної податкової декларації.

У більшості країн звільнення від податків обмежене у часі чи сумі (залежно від вартості понесених інвестиційних витрат).

Помітною тенденцією у високорозвинених країнах є використання податкових пільг як інструменту стимулювання інноваційної діяльності. Ці заходи спрямовані на сприяння дослідно-конструкторській діяльності та впровадження інноваційних технологій, які сприймаються як інструмент підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств та галузей.

У багатьох країнах діють спеціальні економічні зони. В основному ними користуються підприємці, що хочуть отримати так звані «Податкові канікули», втім, крім цього, є й інші пільги, як, наприклад, спрощені адміністративні процедури або доступ до розвиненої інфраструктури. Створення або розвиток спеціальних економічних зон є однією з поширених тенденцій сприяння притоку прямих іноземних інвестицій в країні Азії.

Європейські країни також пропонують інвесторам скористатися широким спектром податкових пільг. Як показують статистичні дані, в останні роки податкові звільнення були другою, після субсидій, найпоширенішою формою державної допомоги в країнах.

Слід зазначити, що податкові пільги, які використовуються як стимул для пошуку іноземних інвестицій, зазвичай зустрічаються в країнах Центральної та Східної Європи, наприклад, у Польщі, Чехії, Сло-

Таблиця 1

Інвестиційні податкові пільги в окремих країнах Європи

Країна	Мета підтримки	Форма підтримки
Чеська Республіка	впровадження інвестицій у промисловий сектор	звільнення від податку на прибуток на 5 років до 40% здійснених капітальних витрат
Франція (R&D)	активізація дослідницької діяльності	пільга з податку на прибуток до 30% за витрати, понесені у зв'язку з науково-дослідною діяльністю (амортизація основних засобів, зарплати)
Нідерланди	розвиток інноваційної діяльності та дослідно-конструкторської роботи – програма «Скринька інновацій»	ставка ПДВ зменшена з 25% до 5% від доходу, отриманого за рахунок власного виробництва нематеріальних активів
Словаччина	– збільшення обсягів виробництва шляхом відкриття нового виробництва або збільшення розмірів поточного	– до 100% звільнення від податку на прибуток на 5 років – звільнення від податку на нерухоме майно
Угорщина	розвиток інвестицій та стимулювання науково-дослідної діяльності	– податкова пільга 25–50% при здійсненні капітальних витрат – максимальне зниження податку на 80% строком на 10 років – звільнення від сплати податків у розмірі 10% витрат на оплату праці працівників НДДКР
Італія	– підтримка інвестицій у менш розвинені регіони	– звільнення від податку на прибуток для підприємства, що здійснюють інвестиції в регіони – допомога надається на момент подання річної податкової декларації, на основі витрат, що виникли в певному році

Джерело: узагальнено автором на основі [5]

ваччині, Болгарії, в Угорщині. Як показує таблиця 2, податкові пільги є однією з найпопулярнішою формою інвестиційної підтримки в цих країнах.

Досліджуючи інвестиційні стимули, слід зупинитись на такому явищі, як Round Tripping.

Round Tripping набув широкого розповсюдження не тільки в Україні, але й в розвинутих країнах Західної Європи та відслідковується Національним Банком України [5], рис. 1.

З рис. 1. видно, що джерелом прямих іноземних інвестицій можуть виступати як інвестори-нерезиденти, так й інвестори-резиденти. Під Round Tripping розуміється процес спрямування резидентами коштів за кордон, з подальшим поверненням їх в Україну у формі іноземних інвестицій.

Перевагами Round Tripping над внутрішніми інвестиціями для власників капіталу є: податкові та фінансові вигоди, захист прав власності та доступ до більш якісних фінансових послуг тощо.

Серед транзитних країн, згідно статистики Національного банку України, найбільші обсяги операцій Round Tripping протягом 2010-2020 р. здійснювались через: Кіпр – 43,7%, Нідерланди – 21,1%, Швейцарію – 10,2%, інші країни – 24,9%. Всього за вказаний період за допомогою даного механізму в економіку України було інвестовано близько 9382 млн. дол. На рис. 2 наведено динаміку іноземних інвестицій, з урахуванням даного фактору.

Як бачимо, починаючи з 2016 р. надходження від інвесторів-нерезидентів, за винятком 2019 р., невпинно знижувались швидкими темпами й в 2020 р. дорівнювали всього 223 млн. дол. Це в 14 разів менше, ніж на початку періоду. Що стосується Round Tripping, обсяг цих операцій у 2015-2019 р. зріс з -162 млн. дол. до 956 млн. дол. Це свідчить про поступове відновлення довіри інвесторів-резидентів до національної економіки. Однак, початок економічної кризи та пандемії погіршив даний показник до 230 млн. дол. у 2020 р.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок. Податкові пільги є популярною формою підтримки інвестицій у світі. На сьогодні, найближчі сусіди України, а саме, європейські держави, пропонують широкий спектр інвестиційних стимулів, завдяки чому ці країни стають все більш привабливими країнами, в тому числі, для прямих іноземних інвестицій. Спостерігається тенденція до загострення конкуренції між країнами за нові інвестиційні проекти. Податкові пільги для інвестицій зазвичай використовуються багатьма країнами, але найбільше важливий той факт, що вони стають дієвим інструментом в країнах, які є найбільш близькими сусідами України та конкурентами за нових інвесторів. Відсутність або непотреба увага до такого інструменту підтримки може поставити під загрозу встановлення достойного рейтингу України серед

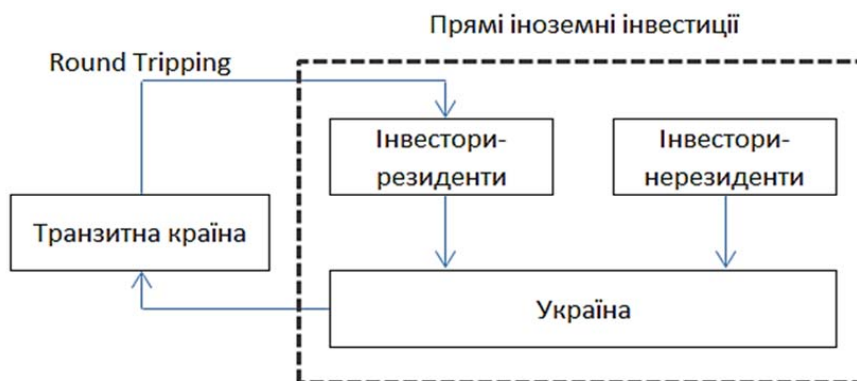

Рис. 1. Round Tripping, як стимул прямих іноземних інвестицій

Джерело: узагальнено автором на основі [5]

Таблиця 2

Інвестиційні стимули в країнах Європи

Країна	Болгарія	Чехія	Румунія	Словаччина	Угорщина	Польща
Інвестиційні субсидії			+	+	+	+
Субсидії на працевлаштування		+	+	+	+	+
Гранти на навчання	+	+	+		+	
Податкова пільга або звільнення від прибуткового податку	+	+	+	+	+	+
Звільнення від сплати податків на нерухомість			+			+
Звільнення від інших податків			+			
Продаж нерухомості за ціною зі знижкою	+	+		+		
Інші	+				+	

Джерело: узагальнено автором на основі [5]

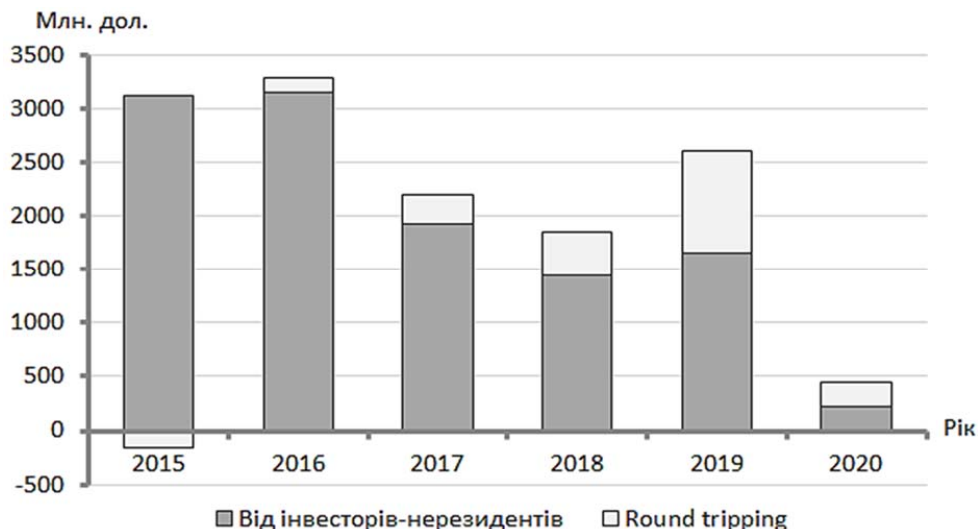

Рис. 2. Обсяги прямих іноземних інвестицій в економіку України у 2015–2020 р.

Джерело: побудовано автором на основі [5]

іноземних інвесторів, навіть не беручи до уваги інші негативні моменти в економічному та політичному плані.

Таким чином, на сьогоднішній день можна констатувати дві основні проблеми у залученні зовнішніх інвестицій в українську економіку:

- низький рівень інвестиційної привабливості на фоні сусідніх держав з ринковою економікою, що розвиваються. Для швидкого покращення даної ситуації увагу слід звертати на найбільш вразливі показники міжнародних рейтингів. До тих пір, поки вказане питання не буде вирішено, харчова та інші галузі будуть мати труднощі із залученням зовнішніх інвестицій;

- внутрішнім інвесторам-резидентам не вигідно напряму інвестувати у вітчизняні підприємства через несприятливий інвестиційний клімат, що повинно вирішуватись на державному рівні шляхом дерегуляції та змін у податковому законодавстві.

Науковою новизною даної роботи є аналіз закордонного досвіду управління інвестиціями шляхом виокремлення інвестиційних стимулів розвитку, що на відміну від існуючого, дозволяє визначити пріоритетні чинники інвестиційного розвитку для України.

Бібліографічний список:

1. R. Solow: A Contribution to the Theory of Economic Growth. „Quartely Journal of Economics” 1956.
2. Замлинський В. А. Європейська орієнтація інвестиційної політики підприємств харчової промисловості України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 2. С. 101-107.
3. Shmygol N., Galtsova O., Varlamova I. Developing a methodology to assess the environmental and economic performance index based on international research to resolve the economic and environmental problems

of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. № 4. P. 366–375. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-4-366-374>

4. Гальцова О.Л., Шмиголь Н.М. Розвиток харчової промисловості: макро-, мезо- та мікро рівні. *Вісник Харківського Національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки” [Збірник наукових праць]*. Харків, 2018. № 4. С. 3–14.
5. Оцінка обсягів прямих іноземних інвестицій, в яких контролюючим інвестором є резидент (Round Tripping) за 2010 р. 2020 р. // Національний банк України. Київ : Департамент статистики та звітності. 2021. 14 С. URL: https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=FDI_round_tripping_pr_2021-03-31.pdf

References:

1. R. Solow (1956) A Contribution to the Theory of Economic Growth. „Quartely Journal of Economics”.
2. Zamlinsky V.A (2015) European orientation of investment policy of food industry enterprises of Ukraine. *Problems and prospects of economics and management*, no. 2, pp. 101–107.
3. Shmygol N., Galtsova O., Varlamova I. (2018) Developing a methodology to assess the environmental and economic performance index based on international research to resolve the economic and environmental problems of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, no. 4, pp. 366–375. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-4-366-374>.
4. Galtsova O.L., Shmigol N.M. (2018) Development of the food industry: macro-, meso- and micro levels. *Bulletin of Kharkiv National Agrarian University. V.V. Dokuchaeva. Series "Economic Sciences" [Collection of scientific papers]*. Kharkiv, no. 4, pp. 3–14.
5. Estimation of the volume of foreign direct investment in which the controlling investor is a resident (Round Tripping) for 2010–2020 // National Bank of Ukraine. Kyiv: Department of Statistics and Reporting. 2021 14 p. Access mode: https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=FDI_round_tripping_pr_2021-03-31.pdf.